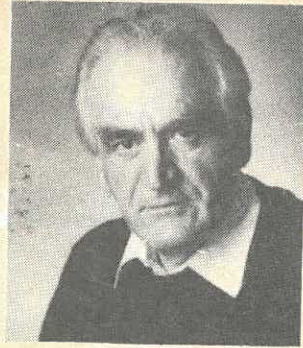

Լուսանցքի վրայ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅՆԱՑՈՒՄԸ

LITERARY RESPONSES TO CATASTROPHE
A Comparison of the Armenian and the Jewish Experience
By Rubina Perroomian
238 pp. Atlanta, Georgia
UCLA, Scholars Press

AGAINST FORGETTING
Twentieth-Century Poetry of Witness
Edited by Carolyn Forché
812 pp. New York
W.W. Norton & Company

Գրեց՝ ՅԱԿՈՒԲ ԿԱՐԱՊԵՆՅ

Հայոց ցեղասպանության դատի միջազգայնացման գործում կարևոր ներդրում է հանդիսանում Դոմինո Բուրիանի Փիրումբանի Literary Responses to Catastrophe հատորը, որը բաղադրության է դնում հայկական և հրեական գրականությունների կենսափորձերը և այդպիսով լուսարձակի ենթարկում երկու ժողովուրդների դատը յանուն մարդկային ու ազգային իրաւունքների: Հիմա դուրս ենք եկել մեր համայնական նկուղներից և ինքնախարագանման անընդհատ խաչելությունից: Համոզել ենք աշխարհին կամ աշխատում ենք համոզել աշխարհին, որ հայոց եղեռնը աշխարհի՛ եղեռնն է, որ մեր դատը պաշտպանելով, այլ ժողովուրդներ պաշտպանած են լինում հենց իրենց դատը: Գիտական ուսումնասիրություն լինելու հետ զուգընթաց՝ Ռուբինա

Փիրումբանի այս գործը ֆաղափական արար է՝ այլ ազգերի ու ժողովուրդների պատմական ընթացակարգին շողկապելով հայության պատմական ընթացակարգը:

Գիտական ազդակներից առանկա՝ Հայոց Աղետի և Հրեական Ողջակիզումի հոգեմտաւոր արգասիքների միջուկու գահեռ անցկացնելով՝ հայկական իրականությունը անմիջապէս արտացոլում է համաշխարհային գիտակցության մէջ, քանի որ հրեաները և հրեայ ժողովուրդը ներկայութիւն են միջազգային գրեթէ բոլոր բնագաւառներում:

Երկու ժողովուրդների միջուկ համադրութիւններն ու հակադրութիւնները ապացուցելու համար Դոմինո Փիրումբանը խորացել է նրանց պատմութեան զարգացման հոլովոյթի մէջ, մատնանշելով այն գործոններն ու աւանդները, որ կերտել են նրանց հաւաքական նկարագիրը: Փաստելու համար, թէ աղետները ինչպիսի՛ ազդեցութիւն են գործում սերունդների ազգային ներքին կառոյցի վրայ, հեղինակը խորանում է հայ գրականութեան դասական ու աւանդական փուլերի մէջ, ներկայացուցչական գծով, վեր հանելով Խորենացու, Եղիշէի, Շնորհալու, կամ թէ Ֆրիկի, Թլկուրանցու և Գուշակի գործերում առկայ աղետի լարը և ազգային փորձառութեան անջինջ կնիքը: Փիրումբանը յատուկ շեշտ է դնում Հայոց Զարթօնքի, ապա նախաեղեռնան շրջանի հայ գրականութեան զագաթների վրայ, ընդգծելով արհաւիրքների թողած ազդեցութիւնը հայի հոգեբանութեան և հայ մտաւոր մտքի կազմաւորման հոլովոյթում:

Բուն «Ցեղասպանութիւն» բաժնում Դոմինո Փիրումբանը ծանրացել է չորս հեղինակների վրայ — Զապէլ Եսայեան, Սուրեն Պարթեւեան, Արամ Անտոնեան և Յակոբ Օշական — վերլուծելով նրանց գործերում Եղեռնի աղաղակող ներկայութիւնը՝ մերթ ուրախ ակնաւորելով վկայութիւն, մերթ ուրախ երեսակայական յորինումով՝ աւելի ահաւոր քան իրականութիւնը: Եւ դեռ ցեղասպանութեան խորհրդաւոր գորշ ներկայութիւնը հետագայ ու ներկայ սերունդների գեղարուեստական յղացումներում որպէս ցաւի անվերջ արձագանգ:

Հեղինակը ամենայն բարեխղճութեամբ ներկայացնում է Ողջակիզման ազդեցութիւնը հրեական կեանքի ու մտքի վրայ՝ միաժամանակ մատնանշելով հայ և հրեայ ժողովուրդների փորձառութիւնների նմանութիւնը, ինչպէս նաեւ աղետի հետեւանքների հետ ապրելու նրանց մտեցման տարբեր ուղիները: Ռուբինա Փիրումբանի աշխատութիւնը եկել է իր կարեւոր դերը կատարելու Հայոց Եղեռնը միջազգայնացնելու ուղղութեամբ թափուող ջանքերում: Որպէսզի եղեռնը չկրկնուի որեւէ տեղ, որեւէ ժամանակ: Միաժամանակ Նիւ Եորքում լոյս է

տեսել բանաստեղծ, թարգմանիչ սուրիչ Կարոյին Ֆորշէի խմբագրող Against Forgetting խորագրով հատորը, որը մի փորձ է հաշիւ 20-րդ դարի բանաստեղծների ձայնը ընդդէմ ամէն տեսակ բռնութիւնի և մարդկային իրաւունքների սուղների: Ուրեմն, հատորը հաշիւն է իր տարածքով ու Հատորը պարփակում է տարբեր թիւնների պատկանող 145 ժամանակաշրջանների աւելի քան հազար բանաստեղծութիւններ, բոլորն էլ բարոստութեան երգեր ուղղուած այն արհաւիրքի դէմ՝ Հայոց Մեծ ճեղք սկսած միջուկ Զինաստանի և մէն Հրապարակի սպանողը:

Հատորը բաղկացած է հետեւի ժիններից: Հայոց ցեղասպանութեան աշխարհային առաջին պատմութեան Ցեղափոխութիւն և ձնշումներ դային Միութեան մէջ, Իսպանական քաղաքական պատերազմ, Հայկական երկրորդ պատերազմ, Հրեական ճեղքում, ձնշումները Արեւելյան կենտրոնական Եւրոպայում, Պաղեստինական Միջերկրական ծովում, Հնդկա-Պակիստանեան պատերազմ, Մերձաւոր Արեւելիի պատմական ձնշումներն ու յեղափոխութիւնը նախապատմական, Գաղափարական իրաւունքների պայքարը Միացեալ Նահանգներում, Կորեական ու Վիետնամական պատերազմը, ձնշումները Արեւելյան Եւրոպայում, ապա վերաբերւած Ցեղափոխութիւններ և ժողովրդավարութեան պայքարը տանում:

Ինչպէս նշեցինք, հատորը սկսում է Հայոց Ցեղասպանութեանը յատուկ գլուխով: Ներկայացուած են Սիւսանի և Վահան Թէֆէեանը: Առաջինից տիր գործեր են թարգմանել Փիթեր Լաֆեանը ու Նուարդ Եաղիեանը: Եւրաֆանչիւրի համար տրուած կիրն կենսագրութիւն: Սեղմ տրուած է նաեւ Ցեղասպանութեան մտքի մասին:

«Մոռացութեան դէմ» խորագրով հատորում գետնադրուած են 20-րդ դարի ներկայացուցչական մեծագոյն բանաստեղծները, նրանք, ովքեր ձայն են բացել անարդարութեան ու արհաւիրքի դէմ և ծածանել յանուն մարդկային իրաւունքների դրօշը: Նախապատմական ժողովուրդները իրենց խօսքն են աշխարհի բոլոր կողմերից, տարբեր ժողովուրդներով, և սակայն, նրանց դրօշն ու գայրոյթի երգերում լեռն է մարդու ազատութեան ոգին և բանաստեղծի անխախտ կամքը: Մարդ աշխարհից զարմանում է, թէ ինչպէ՛ս ազատութեանը կարողացել են մարդասպանութեան ու սարսափի, բռնապետութեան ու փրկի միջից վեր բարձրանալ՝ իսկ գուր, ու նաեւ, գեղեցկութիւն պատկերելու ու բարբարոս, այս յառաջ ու միաժամանակ այս խաւարամիտութիւն: Կրկին անգամ, բանաստեղծն ու մարդկութեան վերջին յոյսը:

Հոկտ. 13, 1993 - Բոստոն

Founding information for Vahan Jansezian and APO K. Jabarian Publishers. Includes contact details for various offices and subscription rates for NOR GYANK-NEW LIFE.